

مقالات

تکنولوژی اطلاعات، اینترنت و آموزش و توسعه منابع انسانی
جهانی شدن پارادایم دانشگاهی
چرا روابط عمومی جایگاهی ندارد؟

شعبه گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

"تکنولوژی اطلاعات" اینترنت و آموزش و توسعه منابع انسانی

● وحیده ترزومی نژاد

عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک

چکیده

سیستم انفورماتیک در هزاره سوم، توانایی تولید دانش نوین یعنی تولید و باز تولید دانش هارا داشته است که این امر، منجر به تغییر و تحولات بسیاری در آگاهی و دانایی جوامع و توسعه منابع انسانی آنان گشته است. امروزه، بسیاری از کشورهای توسعه یافته یا در حال توسعه به خوبی دریافته اند که مهم ترین منبع رشد بهره‌وری و توسعه منابع انسانی، تعلیم و تربیت و آموزش و ایجاد انگیزه و بالندگی در افراد جامعه است که این امر می‌تواند از طریق فن‌آوری اطلاعات و اینترنت در ایجاد تحول در کلیه زمینه‌ها بالاخص موارد آموزشی صورت گیرد.

اهمیت وسایل ارتباط جمعی و آموزش در دیدگاه‌های توسعه، عموماً بعد از جنگ جهانی دوم با طرح الگوی خطی لرنر مطرح شدند ولی به تدریج دیدگاه‌های معطوف به بعد انسانی توسعه و آموزش توسعه‌ای بالاخص بعد از جنگ سرد برای کشورهای در حال توسعه، بیش از پیش مطرح شدند. و در راستای تحولات نظریات توسعه، تکنولوژی‌های نوین اطلاعاتی - ارتباطی نیز روز به روز مدرن‌تر و متحول‌تر می‌گشتند. به گونه‌ای که ویلیام مارتین در زمینه جامعه اطلاعاتی معتقد است؛ در چنین جامعه‌ای استانداردهای زندگی، الگوی کار و فراغت، نظام آموزش و بازار کار به میزان کاملاً محسوسه تحت تاثیر پیشرفت‌هایی قرار گرفته‌اند که در قلمرو اطلاعات و دانش هاروی داده است. بی‌تردید، در جهان امروز، سلطه‌ای که ارتباطات و اطلاعات بر آموزش دارد، بی‌سابقه و منحصر به فرد می‌باشد. ولیکن، کشورهای در حال توسعه من جمله ایران باید استراتژی‌های خود را مشخص نمایند که از این فرصت‌ها که دوره حمایت تکنولوژی‌های اطلاع‌رسانی و اینترنت می‌باشد چگونه برای یادگیری و آموزش و توسعه و بهره‌وری منابع انسانی خود استفاده نمایند؟

البته، امروزه همه دنیا و کشورهای در حال توسعه نیز می‌دانند که تلاش برای حفظ وضعیت موجود، دیگر بهترین راه حل نیست و کشورهای نظیر ایران با وجود تمام مسایل و مشکلات زیر ساختی که در به کارگیری فن‌آوری اطلاعات و اینترنت دارند باید سعی نمایند تا سهمی در دنیای ارتباطات و اطلاعات داشته باشند اگر چه این مهم اندک باشد. بنابراین کاربرد اینترنت برای آموزش نیروی انسان بستگی به سرمایه‌گذاری در زیر ساخت تکنولوژیک دارد و بدین منظور تکنولوژی اطلاعات و اینترنت باید به روشی به کار برده شود که سازگار با توانایی و فرهنگ محلی باشد و دولت‌ها نیز، باید برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های لازم را جهت دستیابی به آموزش اینترنتی در جهت توسعه و بهره‌وری نیروی انسانی انجام دهند و در این راستا، از هیچ مساعدتی دریغ ننمایند.

مقدمه

نظری گذرا به تاریخ تحولات اجتماعی بشری، نشانگر روند بغرنج و پرفراز و نشیبی می باشد که انسان، این متکامل ترین موجود جهان خلقت و هستی در آن طی طریق نموده است. به باور الوین تافلر یکی از اندیشمندان معاصر، زندگی بشر تاکنون با سه مرحله یا موج همراه بوده است. موج اول یا انقلاب کشاورزی که تشکیل آن هزاران سال به طول انجامید. موج دوم یا ظهور تمدن صنعتی که با شتابی بیشتر و پس از گذشت حدود ۲۰۰ سال به منصفه ظهور رسید و اکنون پر شتاب تر از همه موج سوم یا تمدن مبتنی بر اطلاعات و ارتباطات ظهور یافته است؛ این تمدن در جامعه ای شکل می یابد که بر بنیان دانایی گام بر می دارد. (قریشی زاده، ۱۳۷۶، صفحه ۷۶)

حال این که، سیستم های انفورماتیک در هزاره سوم این توانایی را یافته اند که دانش نوینی را ایجاد کنند یعنی می توانند در تولید و باز تولید دانش ها مشارکت داشته باشند (محسنی، ۱۳۸۰، صفحه ۳۴) و این امر می تواند منجر به افزایش آگاهی و دانایی در جامعه و توسعه منابع انسانی شود. ولیکن از سوی دیگر، در این عصر مبتنی بر اطلاعات و ارتباطات، چهار پنجم از جمعیت جهان در کشورهای در حال توسعه زندگی می کنند که دو سوم این جمعیت را فقرا تشکیل می دهند. با توجه به این رقم، گروه کثیری در این کشورها قادر به دسترسی به اینترنت و بهره وری از آن در جهت آموزشی و افزایش آگاهی نمی باشند (Madon, ۲۰۰۲, P.1).

از این رو، بهره وری از زمره مسابلی است که به علت ارتباط تنگاتنگ آن با توسعه یافتگی ملت ها، مدت هاست اذهان اندیشمندان هر قوم را به خود مشغول کرده است. اگر چه، سال ها

سرمایه و عامل اقتصادی، تنها عامل بهره وری و توسعه به شمار می رفت اما با مشخص شدن نقش نیروی انسانی در توسعه بهره وری گونه دیگری از سرمایه یعنی سرمایه انسانی نیز، به تدریج جای شایسته خود را در تحلیل ها و برنامه ریزی ها باز کرد (محمودی، ۱۳۷۲، صفحه ۳). امروزه، برخی کشورهای توسعه یافته یا در حال توسعه به خوبی دریافته اند که مهم ترین، منبع رشد بهره وری، تعلیم و آموزش و تربیت و ایجاد انگیزه و بالندگی در افراد جامعه است و سرمایه گذاری در این مورد با استفاده از ارتباطات قوی امکان پذیر می باشد به عبارت دیگر، مهم ترین عامل افزایش یا کاهش بهره وری در دنیا، نیروی انسانی است که با عنایت به مقوله بهره وری و توسعه منابع انسانی و نقش آموزش و تربیت نیروی انسانی در افزایش آن به نقش فن آوری اطلاعات در جهت ایجاد در کلیه زمینه ها، مخصوصا در موارد آموزشی بیشتر پی می بریم (عقیلی، ۱۳۷۹، صفحه ۱۱۹-۱۱۸).

در واقع، رشد فراگیر و روز افزون ارتباطات، به ویژه در چهار دهه آخر سده بیستم به جایی رسیده است که هویت اصلی این قرن را از آن خود کرده است. حجم تحقیقات، مطالعات و ادبیات این رشته نیز، آن چنان جهشی داشته که با هیچ زمینه دیگری قابل قیاس نیست. ارتباطات که تا آغاز قرن بیستم، بارزترین جلوه خود را در صنعت مطبوعات متجلی ساخته بود امروزه با انقلاب دیجیتال، ماهواره‌های مخابراتی، ارتباطات کامپیوتری و در سایه تکنولوژی‌های نوین ارتباطی، در پایان قرن بیستم جهان رو به عصر ارتباطات و جامعه نرم افزاری وارد شده است و تمامی محاسبات و مناسبات جهانی، دستخوش تحول و دگرگونی عمیقی شده است، (فرقانی، ۱۳۸۰، صفحه ۴۷).

اما توسعه، قدمتی به دیرینگی عمر انسان دارد اما، همچون ارتباطات در نیمه دوم قرن بیستم و در پی جنگ جهانی دوم، مفهوم و اهمیتی تازه یافته است. اندیشمندان توسعه به تدریج متوجه شدند که جامعه زمانی از نظر اقتصادی توسعه می‌یابد که در دانش علمی و فنی مردم تحولاتی رخ دهد و توسعه منابع انسانی از طریق تربیتی و آموزش، لازمه رسیدن به توسعه اقتصادی است. زیرا، به کارگیری نیروی خلاق و شکوفانمودن استعداد های افراد در جهت رشد و تعالی جامعه از طریق دانش و تکنیک و فن آوری‌های اطلاعاتی و همگام ساختن افراد با نیازهای امروز و فردای جامعه و در کنار دیگر ابعاد توسعه انسانی در عصر اطلاعات، بستر مناسبی را در راستای توسعه آموزش از طریق فن آوری اطلاعاتی و رسیدن به توسعه منابع انسانی می‌تواند فراهم سازد.

در این راستا این سوال مطرح می‌شود که؛ جامعه ایران به عنوان یک کشور در حال توسعه با ویژگی‌های خاص اقتصادی- اجتماعی و فرهنگی که نیل به توسعه را وجهه همت خود قرار داده است جهت سوق به سوی این همت والا، چگونه باید از فن آوری اطلاعاتی برای افزایش دانایی و آگاهی جامعه و جهت تربیتی و آموزش افراد برای نیل به نیازهای اساسی جامعه استفاده نماید. بدین منظور در این مقاله، ابتدا مروری خواهیم داشت در مورد روند دیدگاه‌های موجود در زمینه فن آوری اطلاع رسانی "اینترنت" و آموزش در جهت نیل به توسعه منابع انسانی و سپس به کارگیری و وضعیت تکنولوژی‌های اطلاعاتی را در کشورهای در حال توسعه بررسی خواهیم نمود و در نهایت سعی می‌شود بکارگیری تکنولوژی اطلاعاتی در ایران به اختصار، مورد ارزیابی قرار گیرد.

دیدگاه‌های موجود در زمینه اطلاعات "فن آوری‌های اطلاعاتی" و آموزش

اهمیت وسایل ارتباط جمعی و آموزش در دیدگاه‌های توسعه، بعد از جنگ جهانی دوم، مطرح شدند که سرمدار این گونه الگوها، الگوی تک خطی دانیل لرنر ۲ می‌باشد. طی دهه ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ انتقادات وارد بر الگوی خطی توسعه عمدتاً توسط منتقدان پست مدرنیست و نئو مارکسیست مطرح می‌شود و بدین ترتیب در دیدگاه‌های جدید توجه به بعد انسانی و آموزش توسعه‌ای بعد از جنگ سرد برای کشورهای در حال توسعه جهت به توسعه رسیدن، بیش از پیش مطرح می‌شود (Simon Narman ۱۹۹۹ P. ۱۷-۵۵)

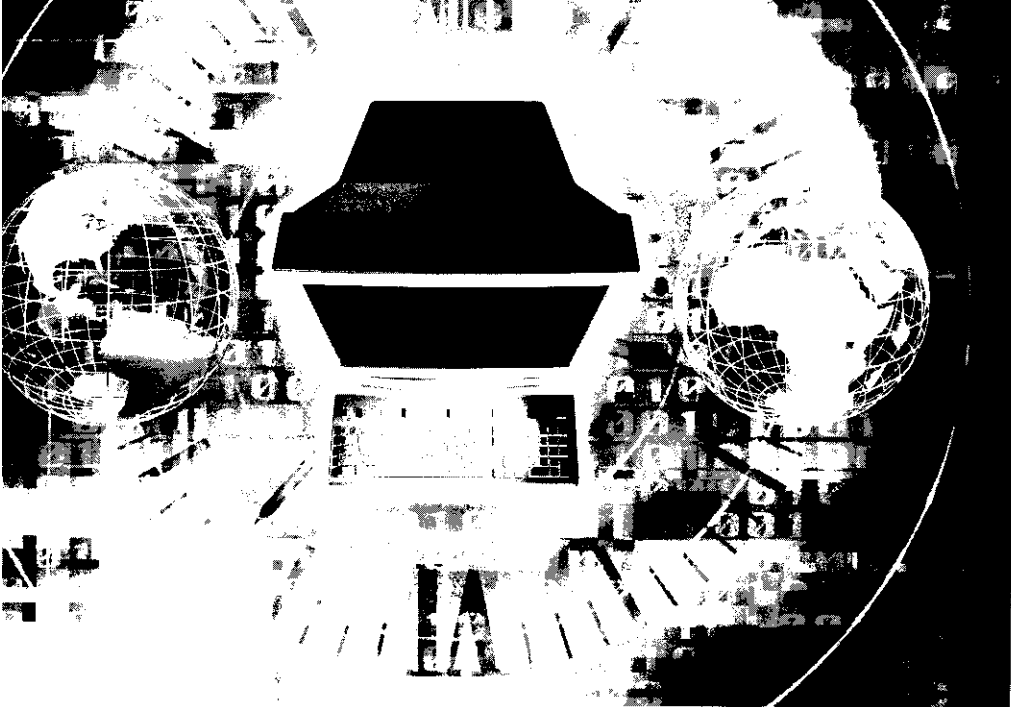
همزمان با اعتقادات وارد بر الگوی خطی ارتباطات و معطوف شدن عقاید به توسعه منابع انسانی، مفهوم جامعه اطلاعاتی نیز طی سال‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ مورد توجه قرار گرفت به ویژه، این مفهوم از نیمه دوم دهه ۱۹۹۰ به بعد به کرات مورد استفاده قرار گرفته است. از اولین نویسندگان در این زمینه باید به "ماسورا" اشاره کنیم که به شرایطی توجه داشت که در آن تولید ارزش‌های اطلاعاتی به نظر وی می‌توانست مبدل به نیروی شکل دهنده به توسعه جامعه شود. اما کلاً کمتر نویسندگانی در ارتباط با جامعه اطلاعاتی موفق شده است که همانند "آلوی تانلر" ۴ و "جان سیست تب" ۵ در عمومیت بخشیدن به این مفهوم موثر باشد. تا این که در سال ۱۹۸۸، "ویلیام مارتین" ۶ در صدد برآمد تا تعریفی از جامعه اطلاعاتی ارائه نماید؛ به نظر او جامعه اطلاعاتی، جامعه‌ای است که در آن کیفیت زندگی، همانند چشم‌اندازهای تحول اجتماعی و توسعه اقتصادی به میزان فزاینده‌ای به اطلاعات و بهره‌وری از آن وابسته است؛ در چنین جامعه‌ای استانداردهای زندگی، الگوی کار و فراغت، نظام آموزشی و بازار کار به میزان کاملاً محسوسی تحت شعاع پیشرفت‌هایی قرار گرفته‌اند که در قلمرو اطلاعات و دانش‌ها روی داده است (محسنی، ۱۳۸۰، صفحه ۲۰-۲۱). در واقع، ظهور فن آوری اطلاعاتی و اینترنت در دهه آخر هزاره دوم، چشم‌انداز ارتباطات در دهه اول هزاره سوم را به مراتب شگرف‌تر و باشتاب‌تر کرده است. طی سال‌های نخستین هزاره سوم، سلطه اطلاعات و ارتباطات در نقشی که این تکنولوژی‌ها بر آموزش خواهند داشت بی‌تردید، بی‌سابقه و دارای پیچیدگی‌های منحصر به فرد می‌باشد.

تکنولوژی‌های اطلاعاتی در کشورهای در حال توسعه

اصطلاح "جامعه اطلاعاتی" ۷، بازگوکننده توسعه تکنولوژی‌های نوین اطلاعاتی پیرامون جریان اطلاعات است. امروزه، اطلاعات در تمام صور خود به کمک شبکه‌های انفورماتیک با سرعتی بیش از پیش در دسترس است و این روند با توجه به کاربرد روز افزون بزرگراه‌های اطلاعاتی در حال سرعت گرفتن است و اطلاعات به عنوان کالای بیش از پیش قیمتی در عرصه تمدن کنونی جهان ظاهر می‌شود (محسنی، ۱۳۸۰، ص ۹). در جوامع صنعتی دوره، دوره جامعه اطلاعاتی است و در مورد کشورهای در حال توسعه، زمان مسابقه دیوانه‌وار شروع شده است.

"کمیسیون اقتصادی- اجتماعی سازمان ملل برای آسیای پاسیفیک" (ESCAP) ۸ موضوع تکنولوژی‌های اطلاعاتی را در برنامه کار خود قرار داده است و کشورهای آسیایی را به سه گروه تقسیم کرده است:

- ۱- کشورهای در حال رشدی که دولت‌های آن‌ها، سالهاست از کامپیوتر و سیستم‌های اطلاعاتی در فعالیت‌های تشکیلاتی خود استفاده می‌کنند.
- ۲- کشورهای کمتر توسعه یافته‌ای که به تازگی از تکنولوژی‌های پیشرفته اطلاعاتی سود می‌برند.
- ۳- کشورهای کوچک حوزه پاسیفیک که تکنولوژی‌های اطلاعاتی هنوز در آن‌ها به کار گرفته نشده است. (ابراهیمی، ۱۳۸۰، ص ۶۱)
- ۴- کشورهای در حال توسعه با توجه به شرایط و امکانات گوناگونی که در جهت بهره‌وری از تکنولوژی اطلاعاتی دارند باید از فرصت‌های بسیاری که برای یادگیری وجود دارد و مورد حمایت ابزارها و تکنولوژی‌های اطلاع‌رسانی و اینترنت می‌باشد، استفاده کنند. چون

تکنولوژی‌های ارتباطی و اطلاعاتی (نظیر اینترنت) تنها بخشی از مجموعه تکنولوژی‌هایی است که می‌تواند از تحصیل علم پشتیبانی کرده و آن را غنی تر سازد (ابراهیمی، ۱۳۸۰، ص ۶۰). بنابراین، تکنولوژی ارتباطات، نوعی تکنولوژی فراگیر است و ویژگی منحصر به فرد آن، نیاز همه تکنولوژی‌های نوین به آن می‌باشد. از این رو، کشورهای توسعه یافته، شبکه ارتباطی و تبادل اطلاعاتی پیشرفته‌تری از نظر سخت افزاری و نرم افزاری دارند و از طرف دیگر، اینان تولید کنندگان علم به حساب می‌آیند؛ در حالی که

کشورهای در حال توسعه، چون فقط مصرف کنندگان آگاهی و علم از طریق تکنولوژی‌های اطلاعاتی هستند باید به نقش کلیدی نیروی انسانی در جهت مصرف تکنولوژی بیشتر توجه نمود و آنگاه در جهت بهره‌وری از آگاهی و اطلاعات موجود در این شبکه‌های اطلاعاتی (نظیر اینترنت) گام برداشت. ولیکن در این جا باید اشاره داشت که متاسفانه ممالک آسیایی، آفریقایی و آمریکای لاتین که دارای نوعی برنامه توسعه بوده‌اند از سیاست و خط مشی مدرن و مبتنی بر برنامه‌های ملی در دستیابی به تکنولوژی اطلاعات و در نتیجه استفاده از آگاهی و دانایی که بدین طریق می‌تواند به جامعه انتقال یابد محروم مانده‌اند.

البته در نهایت می‌توان گفت که در رابطه با به‌کارگیری تکنولوژی اطلاعاتی در جهت تولید علم و دانایی و بعد آموزشی آن‌ها، دیدگاه‌های متفاوتی مطرح است. برخی استفاده از این تکنولوژی را ضروری، اجتناب‌ناپذیر و عامل توسعه و ایجاد آموزش و دانایی در جامعه می‌دانند. عده‌ای دیگر که شمار آن‌ها در کشورهای در حال توسعه رو به فزونی است، تکنولوژی‌های جدید را، موثرترین ابزار نفوذ و سلطه غرب در کشورهای پیرامون می‌دانند و به طور کلی هر گونه تاثیر آن‌ها را در فرایند دمکراتیزه کردن جوامع، توسعه و افزایش آگاهی و دانایی از طریق آموزش، انکار می‌کنند. دیدگاه سومی نیز، وجود دارد که معتقد به برخورد فعال و انتخاب خلاق با این پدیده شگرف و آخر قرن بیستم می‌باشد (فرقانی، ۱۳۸۰، صفحه ۵)

ولیکن، کشورهای در حال توسعه باید بدانند که تلاش برای حفظ وضعیت موجود مطمئناً دیگر بهترین راه نیست، بهتر این است که این کشورها آگاهانه تغییرات را بپذیرند و از آن به نفع خود در جهت تولید آگاهی و آموزش جامعه در جهت نیل به توسعه، گام بردارند.

به‌کارگیری تکنولوژی اطلاعات اینترنت در ایران در جهت آموزش افراد انسانی

اولین مرحله استفاده از کامپیوتر در ایران، در سال ۱۳۴۰ با ورود اولین سری از کامپیوترهای بزرگ "Main Frame" تحت نام تجاری IBM شروع می‌شود در این مرحله، استفاده کنندگان اصلی، چند سازمان بزرگ دولتی بودند و هدف از این کار، به وجود آوردن یک سیستم مکانیزه بود تا تمرکز و پردازش اطلاعات اداری گسترده و پیچیده امکان پذیر شود.

ولیکن، آغاز فعالیت شبکه الکترونیک به سال ۱۳۶۶ برمی‌گردد، هر چند که مرحله اصلی گسترش آن از سال ۱۳۷۱ می‌باشد. در سال ۱۳۷۹، تعداد شبکه‌های اطلاع‌رسانی کشور برابر گزارش معرفی مرکز اطلاع‌رسانی برابر با ۴۱ واحد بوده که در ۶ گروه عمده علوم و فنون، صنعت و انرژی، فرهنگ و هنر، جوانان و زنان، رسانه‌ها و روزنامه‌ها، نشر و اطلاع‌رسانی طبقه‌بندی شده بودند.

البته، روند شبکه اطلاع‌رسانی در ایران با آنچه در اغلب کشورهای دنیا صورت گرفته، یک تفاوت اساسی از نظر رشد و توسعه تاریخی دارد. یعنی در کشورهایمانند آمریکا، انگلستان، فرانسه و آلمان ابتدا شبکه‌های داخلی متعددی به وجود آمدند که با استفاده کنندگان زیادی (اعم از افراد یا موسسات) مرتبط بودند. سپس این شبکه‌ها به اینترنت پیوستند. در حالی که، در ایران ابتدا اتصال به اینترنت صورت گرفت و اساساً آن هنگام، هنوز شبکه‌های ملی اطلاع‌رسانی

شکل نگرفته بودند (محسنی، ۱۳۸۰، ص ۱۶۲-۱۹۵).

به هر حال، فن‌آوری‌های اطلاعاتی- ارتباطی نظیر اینترنت دیگر، وارد حوزه‌کاری بسیاری مجامع علمی- فرهنگی، آموزشی، پزشکی، فنی و مهندسی در بسیاری از کشورها من جمله ایران شده است. گروهی به این فن‌آوری‌ها از بعد سرگرم‌کنندگی می‌نگرند و گروهی نیز این تکنولوژی‌ها را از بعد آموزشی مد نظر قرار می‌دهند.

کلاین حانس معتقد است: علم و تکنولوژی‌رامی‌توان‌قرض‌کرد‌ولی‌نهایتاً‌خلاقیت‌از‌درون‌تنها‌پاسخ‌است. زیرا برای توسعه، رشد آگاهی تازه، تحرک افکار انسانی، بالا بردن روحیه انسانی و به دست آوردن رضایت انسانی مهم است.

مجید تهرانیان از برجسته‌ترین پژوهشگران ارتباطات و توسعه نیز معتقد است: امروزه، از تاکید به توسعه مادی به توسعه انسانی از مفاهیم پندارگرایانه یا مادی‌گرایانه توسعه به وابستگی متقابل، از نیاز برای انتقال تکنولوژی به نیاز برای جهش‌های فن‌آوری رسیده‌ایم. (فرقانی، ۱۳۸۰، ص ۵۱).

بنابراین با توجه به دیدگاه‌های موجود، اگر چه در کشورهای در حال توسعه من جمله ایران، کمبود وسایل زیرساختی در به‌کارگیری فن‌آوری اطلاعاتی و اینترنت همچون ضعف تسهیلات مخابراتی، گرانی و کمبود دستگاه‌های کامپیوتری، عدم وجود متخصصان فنی و طراحی، مشکلات توجیه مدیریت‌های سطح بالا برای تهیه و اجرای زیرساخت‌های لازمه، پایین بودن آموزش کامپیوتر، هزینه‌های بالای استفاده از اینترنت و نرم‌افزارها و سخت‌افزارهای لازمه، عدم حمایت مالی دولتی، ضعف تکنولوژیک دولتی، عدم وجود خط مشی روشن در خصوص داشتن فن‌آوری اطلاعاتی- ارتباطی و ... وجود دارد (عقیلی، ۱۳۷۹، ص ۱۲۰) این سوال مطرح است که چگونه کشورهای در حال توسعه من جمله ایران می‌توانند از تکنولوژی‌های اطلاعاتی از قبیل اینترنت در آموزش و ارتقاء بهره‌وری در رسیدن به توسعه انسانی استفاده نمایند؟

در واقع کشورمان ایران باید سعی نماید تا سهمی در این دنیای ارتباطات و اطلاعات داشته باشد اگر چه این سهم اندک باشد. بنابراین کاربرد اینترنت در زمینه آموزش نیروی انسانی بستگی به سرمایه‌گذاری در آن زمینه در زمره زیرساخت تکنولوژیک دارد. چنین سرمایه‌گذاری باید هدفش سرمایه‌گذاری در مهارت‌ها و زیرساخت اجتماعی باشد. بدین صورت که تکنولوژی اطلاعات (اینترنت) به روشی به کار برده شود که سازگار با توانایی و فرهنگ و کیفیت محلی باشد. دولت‌ها، در کشورهای در حال توسعه وظیفه خطیری در زمینه تکنولوژی‌های اطلاعاتی دارند. زیرا، باید تلاش ویژه‌ای را برای حمل این مشکلات از طریق سیاست‌هایی اعمال نمایند که از نظر دانش به فقر دسترسی بهتری برای تسلط به اینترنت را بدهد تا بدین ترتیب، ابتدا مهارت‌ها

و قابلیت‌هایی را برای کاربرد موثر آن فراگیرند و سپس بتوانند از اطلاعات و علوم موجود در اینترنت در جهت توسعه و بهره‌وری استفاده نمایند. البته طی سال‌های اخیر، کاربرد شبکه الکترونیکی حتی در ایران در دانشگاه‌ها، جذابیت زیادی برای پوشش یادگیری از فاصله دور در اطراف جهان یافته است که این امر توسط رسانه کامپیوتری^۹ و امکان کنفرانس از طریق آن و یادگیری مشارکتی و همچنین دسترسی به کتابخانه‌های الکترونیکی انجام گرفته است. در نهایت می‌توان گفت: هنگامی که شرایط با انجام برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های لازم توسط دولت‌ها برای دستیابی به اینترنت و آموزش اینترنت فراهم شود، بدین ترتیب دانش‌ها و آگاهی و امکانات آموزشی اینترنت در اختیار مردم گذاشته شود که این امر می‌تواند گامی به سوی توسعه منابع انسانی باشد که در نهایت منجر به کاهش فقر، بهبود شرایط بهداشتی، نگهداری و توزیع منصفانه منابع و تقویت مشارکت در فرآیند تصمیم‌گیری و ... باشد.

پی‌نوشت‌ها:

۱. Alvin Toffler

۲. Daniel Lerner

۳. Masuda

۴. A. Toffler

۵. J. Naisbett

۶. W. J. Martin

۷. Information Society

۸. (ESCAP) United Nations Economics Social Communication For Asia and Pasific

۹. Media - Computer

منابع

۱- شاهین قریشی زاده، نقش ارتباطات در توسعه روستایی، فصلنامه رسانه، سال هشتم، شماره ۳، پاییز ۱۳۷۶

۲- منوچهر محسنی، جامعه‌شناسی جامعه اطلاعاتی، تهران: نشر دیدار، ۱۳۸۰

۱- Shirin Madon, K - The Internet and Socioeconomic development: Exploring the internet, School of Economics, London

۲۰۰۲, London

۴- وحید محمودی، آموزش برای توسعه، مجموعه گزارشات، مقالات و سخنرانی‌های فرهنگی (مرکز آمار و برنامه‌ریزی

پژوهش‌های فرهنگی و هنری)، ۱۳۷۲

۲- سید وحید عقیلی، نقش چند رسانه‌ای‌ها در ارتقاء و توسعه بهره‌وری، فصلنامه رسانه، سال یازدهم، شماره ۲، تابستان ۱۳۷۹

۳- محمد مهدی فرقانی، ارتباطات و توسعه، چهارده نظریه پردازی ... و امروز؟، فصلنامه رسانه، سال دوازدهم، شماره ۲، تابستان

۱۳۸۰

Anderse Narman, Communication for Development in the Third World Theory and Practice, Sage Publication, ۱۹۹۱

۷. David Simon and

۸- تاثیر تکنولوژی‌های اطلاع‌رسانی و ارتباطات بر توسعه آموزش و پرورش، علم و فرهنگ و ایجاد یک جامعه دانش، ترجمه ناهید

ابراهیمی، فصلنامه رسانه، سال دوازدهم به شماره ۳، پاییز ۱۳۸۰